

Een Agenda voor onderzoek, ontwikkeling en kennisdeling (OOK) 2019-2020 van de Rechtspraak

Update

Inleiding.....	3
Thema a: toegankelijke en effectieve rechtspraak	4
1. Evaluatie van pilots die beogen de maatschappelijke effectiviteit van rechtspraak te vergroten	4
Begin 2020 reeds lopende evaluatieonderzoeken	4
Begin 2020 nog te starten evaluatieonderzoeken	5
Thema b: deskundige en onafhankelijke rechtspraak	8
2. Straftoematingsbeslissing: uitruil verschillende type straffen	8
3. Innovatieve opbouw jurisprudentie-gegevensbestanden	8
4. Kwaliteit internationaal vergelijkende indicatoren	9
5. De onafhankelijkheid van de rechter en achtergronden daarvan in internationaal perspectief.....	9
6. Toekenning en onderbouwing hoogte smartengeld	9
Thema c: economische betekenis en financiële aspecten van rechtspraak	10
7. Kwaliteit van en tijd voor handelszaken	10
8. Economische effecten van rechtspraak	10
9. Vermijdbare bestuurszaken?	11
10. Maatschappelijke ontwikkelingen en het beroep op de rechter: prognose-modellen (actualisering uitgevoerd; evaluatie lopend)	11
11. Individuele en maatschappelijke kosten en baten van de gang naar de rechter	11
12. Inzet in zaken.....	12
Thema d: bestuur en cultuur.....	13
13. Reflectie kwaliteitszorg Rechtspraak 2020	13
Algemeen (niet thema-gebonden)	14
14. Statistische informatievoorziening	14
Kennisdeling.....	14

Inleiding

Dit is de Agenda voor Onderzoek, Ontwikkeling en Kennisdeling (OOK-Agenda) 2019-2020 van de Rechtspraak, die begin 2020 van een update is voorzien. Daarmee betreft het een herziene versie van de Agenda die eerder in 2019 is gepubliceerd.

Deze Agenda heeft tot doel de kennis bij de Rechtspraak te vergroten. Onderzoek stelt de Rechtspraak in staat om belangrijke trends en ontwikkelingen te signaleren, biedt houvast bij het ontwerpen en uitvoeren van beleid en bij de beoordeling daarvan, en voorziet in kennis die van belang is voor de visie- en strategievorming van de Rechtspraak.

Rapportage over de resultaten van de in de Agenda opgenomen onderzoeken zal plaatsvinden via de Research Memoranda waar het grotere onderzoeken betreft. Waar het gaat om kleinere onderzoeken zullen deze als artikelen dan wel als verslag op de Rechtspraak-site worden gepubliceerd.

We onderscheiden in deze Agenda vier, binnen de Rechtspraak algemeen van belang **geachte thema's**: a) **toegankelijke en effectieve rechtspraak**, b) deskundige en onafhankelijke rechtspraak, c) de economische betekenis en financiële aspecten van rechtspraak en d) bestuur en cultuur. Voor elk van deze **thema's geven we een kort** overzicht van de strekking van de projecten die daar, na de update begin 2020, onder vallen.

Thema a: toegankelijke en effectieve rechtspraak

1. Evaluatie van pilots die beogen de maatschappelijke effectiviteit van rechtspraak te vergroten

De Rechtspraak wil onder de noemer 'Maatschappelijk effectieve rechtspraak' (MER) het rechtspreken innoveren en beter laten aansluiten bij de behoeften van rechtszoekende en samenleving. Het bureau van de Raad ondersteunt, tezamen met het PIP, pilots bij de ontwikkeling en uitvoering. Daarnaast zet het bureau zich ervoor in dat de pilots worden geëvalueerd.

Dit deel van de Agenda geeft een overzicht van de in 2020 lopende of te starten evaluatieonderzoeken naar MER-pilots. Omwille van het overzicht, bevat deze Agenda de evaluaties van alle pilots die onder de MER-paraplu vallen, ongeacht welk gremium vanuit de Rechtspraak de opdrachtgever van de pilot en de opdrachtgever van het onderzoek is.

Begin 2020 reeds lopende evaluatieonderzoeken

- I. Evaluatie geïntegreerde aanpak huiselijk geweld in Rotterdam.
In Rotterdam werken de rechtbank en het Veiligheidshuis Rotterdam-Rijnmond (VHRR) sinds 2018 samen om te komen tot een betere, geïntegreerde aanpak bij rechtszaken die gerelateerd zijn aan huiselijk geweld. De doelstelling van deze pilot is om de snelheid en kwaliteit van rechterlijke interventies in dergelijke zaken te verbeteren. Begin 2019 is het evaluatieonderzoek van start gegaan. Het gaat daarbij zowel om een procesevaluatie als een effectevaluatie. De procesevaluatie richt zich met name op de organisatorische en logistieke voorzieningen bij de rechtbank en het VHRR om tot een integrale behandeling van huiselijk geweldzaken te komen. De effectevaluatie richt zich op de vraag in hoeverre de pilot erin slaagt om de beoogde effecten te realiseren en wat in dat verband de belangrijkste succes- en faalfactoren zijn. Afronding van het rapport is voorzien in mei 2020.
- II. Evaluatie van de Haagse wijkrechter en de Rotterdamse regelrechter.
De wijkrechter in Den Haag voorziet in eenvoudige, snelle laagdrempelige toegang tot de rechter. **Het doel is conflicten die gerelateerd zijn aan 'wonen'** op te lossen en daarmee de leefbaarheid in de wijk te verbeteren. Het gaat dan bijvoorbeeld om burenruzies, overlast, of conflicten met de woningbouwcorporatie over gebreken in de woning. De wijkrechter behandelt ook meningsverschillen tussen leden van een vereniging van eigenaren. Als dit kan bijdragen aan een goed begrip van het conflict, neemt de wijkrechter via een descente ter plekke de situatie in ogenschouw. Doel is dat partijen zo veel mogelijk gezamenlijk tot overeenstemming komen. Lukt dat niet, dan neemt

de wijkrechter een beslissing binnen vier weken na de zitting. Ook de Rotterdamse regelrechter voorziet in eenvoudige, snelle laagdrempelige toegang tot de rechter. De regelrechter behandelt geschillen die gaan over arbeid (ook re-integratiezaken en ontslagkwesties), huurzaken, consumentenzaken, geldvorderingen, schades en burenruzies. Net als de wijkrechter streeft ook de regelrechter naar een oplossing van het conflict via overeenstemming door partijen, en net als de wijkrechter hakt de regelrechter een knoop door als dat niet lukt.

Het gezamenlijke onderzoeksrapport over de regelrechter en de wijkrechter komt in het voorjaar van 2020 uit. Het gaat ook in op de eerste ervaringen bij het project **'De Overijsselse Overlegrechter', die in hoge mate geschoeid is op het model van de Rotterdamse regelrechter.**

- III. Evaluatie wijkrechtbank in Eindhoven.
Op 1 april 2019 is in de gemeente Eindhoven, in Woensel, de wijkrechtbank van start gegaan. Bij deze vorm van rechtspraak staat **'de mens achter de rechtszaak' centraal. Het gaat niet alleen om het berechten van strafbare feiten**, maar ook om het aanpakken van de achterliggende problematiek, bijvoorbeeld schulden en familierechtelijke problemen. Deze werkwijze, die tot stand is gekomen in nauwe samenwerking tussen de Rechtspraak, de gemeente Eindhoven het OM en de andere ketenpartners, is geïnspireerd op de (op hoofdlijnen) vergelijkbare werkwijze van de community courts in de Verenigde Staten. Onderzoek naar het functioneren van de wijkrechtbank zal ten eerste gericht zijn op een procesevaluatie om te leren van het opzetten van een dergelijke nieuwe werkwijze: wat werkt wel, wat werkt niet en waarom? Tevens zullen de effecten van de aanpak worden geïnventariseerd: wat betekent de aanpak voor de betrokken verdachten, zijn of haar omgeving, en de buurt? Afronding van het onderzoek is voorzien in de herfst van 2021.
- IV. Evaluatie participatie kind bij ouderschapsplan.
De wettelijke verplichting om minderjarige kinderen bij het ouderschapsplan te betrekken was volgens de rechtbank Overijssel onvoldoende om te controleren of minderjarigen daadwerkelijk hierbij betrokken zijn. Een experiment van mei 2018 tot en met eind april 2019 in echtscheidingszaken met kinderen was erop gericht ouders via een speciaal daartoe ontwikkeld formulier informatie te laten verstrekken over de wijze waarop zij kinderen bij de afspraken in het ouderschapsplan hadden betrokken. Student-onderzoekers doen onderzoek naar deze werkwijze. Het rapport zal in het voorjaar van 2020 worden afgerond.

Begin 2020 nog te starten evaluatieonderzoeken

- V. Evaluatie gemeenschappelijke toeging in de regiolabs.
De huidige inrichting van de rechterlijke procedure in echtscheidingszaken kan escalerend werken, omdat het procesrecht partijen dwingt tegenover elkaar te staan. Om daarin verandering te brengen starten de rechtbanken Den Bosch en Den Haag, in de zogenaamde regiolabs, in 2020 met een pilot. Basis

daarvan is het ontwerp van een procedure die de-escalerend werkt. De zaak begint met een gemeenschappelijk verzoek, in een format dat ouders en hun advocaten niet dwingt tot het innemen van een escalerende proceshouding. Verder komt de zaak versneld op zitting (binnen 4 tot 6 weken). Alle relevante informatie over het conflict, zowel uit het juridische als zorg-verlenende domein, dient voorafgaand aan de zitting beschikbaar te zijn, zodat de rechter een juiste conflictdiagnose kan maken. Daarvoor zal ter zitting voldoende tijd worden uitgetrokken. Experts en steunfiguren die bij het gezin betrokken zijn, kunnen zo nodig een rol spelen op de zitting. De pilots kennen een doorlooptijd van twee jaar. Na afloop zal medio 2022 een onderzoeksrapportage verschijnen. Tevens is een aantal jaren daarna een onderzoeksupdate voorzien naar de duurzaamheid van het de-escalerende karakter van de procedure.

- VI. Evaluatie Schuldenrechter.
De rechtbanken Den Haag en Rotterdam geven in elk een eigen pilot vorm aan de Schuldenrechter zoals die is omschreven in het Visiedocument schuldenproblematiek en rechtspraak. De rol van de schuldenrechter is gericht op het vereenvoudigen en versterken van het schuldhelpverleningstraject. Bij de rechtbank Rotterdam ligt het accent op de inzet van schuldenfunctionarissen. Direct bij aanvang van de pilot wordt deze schuldenfunctionaris ingezet als link naar de schuldhelpverlening. In een latere fase van de pilot zal de inzet er ook op gericht zijn een snellere verbinding met beschermingsbewind te bewerkstelligen. De rechtbank Den Haag richt zich daarnaast ook op andere aanbevelingen uit het Visiedocument. Onderzoek zal de ervaringen met de diverse werkwijzen en de resultaten in kaart brengen. De onderzoekers dienen ook vernieuwende werkwijzen van andere rechtbanken te betrekken voor zover het gaat om uitvoering van onderdelen van het Visiedocument, zoals bijvoorbeeld het Schuldenloket in Limburg.
- VII. Evaluatie Wijkrechtspraak op Zuid.
Met de pilot Wijkrechtspraak op Zuid wil de rechtbank Rotterdam tezamen met enkele partners een bijdrage leveren aan oplossing voor multiproblematiek en bijdragen aan veiligheid, leefbaarheid en maatschappelijk welzijn in de twee wijken van Rotterdam Zuid. Bij de aanpak staat de persoon of het gezin in kwestie centraal, zaken op meerdere rechtsgebieden worden integraal behandeld en de interventies beogen maatschappelijk effectief en betekenisvol te zijn. In de pilot zal verbinding worden gelegd met andere initiatieven van de rechtbank Rotterdam, zoals de regelrechter, de schuldenrechter, en de geïntegreerde aanpak huiselijk geweld.
- VIII. Evaluatie Huis van het Recht.
In januari 2020 is de pilot 'Huis van het recht' in Heerlen van start gegaan. Het project zal voorzien in oplossingen op maat via zorg en recht voor mensen met multiproblematiek. Het Huis van het Recht voorziet in een fysiek loket voor inwoners van de gemeente Heerlen die kampen met problemen op meerdere leefgebieden. De pilot betreft een samenwerkingsverband tussen de rechtbank, het Juridisch Loket en de gemeente (met name Sociaal Buurt

Team). Bij het bieden van hulp is het principe van 'één klant, één plan, één regisseur' uitgangspunt. Als een zaak voor de rechter komt, wordt deze snel ingepland en worden problemen in samenhang behandeld. Onderzoek zal ook de ervaringen met deze werkwijze in kaart brengen.

- IX. Evaluatie inzet schuldhulpverlening in de rechtbank.
Op diverse plekken in het land lopen experimenten in samenwerking tussen de rechtbank en schuldhulpverlening van de gemeente. Het doel is rechtszoekenden met schulden sneller naar schuldhulpverlening te geleiden, om tijdige en effectieve hulpverlening te bevorderen. Een kleinschalige evaluatie zal de ervaringen die verschillende gerechten hiermee opdoen, in kaart brengen.
- X. Evaluatie pilots videorechter.
Bij drie gerechten is er sprake van de inzet van de videorechter, waarbij zittingen via een videoverbinding plaatsvinden. Daardoor neemt de reistijd van rechtszoekenden af. Een kleinschalige evaluatie zal de ervaringen met deze vorm van rechtspraak in kaart brengen.

Thema b: deskundige en onafhankelijke rechtspraak

2. Straftoemingsbeslissing: uitruil verschillende type straffen

Eerder onderzoek laat zien dat de strafrechtelijk gehanteerde omreken sleutels tussen verschillende soorten straffen niet altijd aansluiten bij de maatschappelijke perceptie van de zwaarte van die verschillende soorten straffen. Zo is in de perceptie van de bevolking en van daders de vrijheidsstraf relatief zwaarder en de taakstraf en de boete relatief lichter dan volgens de wettelijke omreken sleutels het geval is. De Raad voor de rechtspraak heeft aan de minister van V&J toegezegd, zonder dat hier een termijn aan verbonden is, verdere aandacht aan de problematiek van omreken sleutels te besteden en te adviseren over eventuele aanpassing van deze omreken sleutels. Daartoe zal het onderhavige onderzoek, dat zal plaatsvinden in nauw overleg met het LOVS, input leveren. Vragen die in het onderzoek aan de orde zullen komen: welke omreken sleutels gebruiken rechters in welke situatie en hoe zijn deze tot stand gekomen? Welke rol zou de maatschappelijke perceptie van de relatieve zwaarte van straffen in de rechterlijke besluitvorming moeten gaan spelen en in hoeverre is het antwoord afhankelijk van de gehanteerde doelstellingen van straffen? Het onderzoek zal aansluiting moeten vinden op **de 'denkwereld' van rechters.**

3. Innovatieve opbouw jurisprudentie-gegevensbestanden

Innovatieve informatietechnieken maken het mogelijk in digitale dossiers beschikbare informatie over kenmerken van zaken die voor de rechterlijke beslissing van belang zijn, geautomatiseerd op te slaan. Een dergelijke gegevensbestand kan enerzijds de rechter vergelijkingsmateriaal bieden ter voorbereiding van zijn beslissing (zoals de voormalige Databank Consistente straftoemeting deed) en anderzijds ook analyses van de relatie tussen kenmerken van zaken en rechterlijke beslissing en eventuele verschillen tussen rechters mogelijk maken.

Gebruik van dergelijke informatie door de rechter kan de kwaliteit, m.n. via rechtseenheid, van beslissingen bevorderen. Daarnaast rijst op termijn de vraag of dergelijke gegevens door de rechtspraak ook extern beschikbaar moeten worden gesteld. Dat leidt mogelijk tot voorspelmodellen van uitspraken en profilering van rechters op basis van verschillen in uitspraken.

Dit onderzoek behelst een toepassing van de nieuwe technieken om een dergelijk gegevensbestand te ontwikkelen op een terrein waar de digitale verwerking van zaken al algemeen is, zoals bij asiel- en bewaringszaken of bij het grootste deel van misdrijfzaken (GPS). Het onderzoek moet ook duidelijk maken aan welke vereisten de toekomstige digitalisering van zaken moet voldoen om de toepassing van nieuwe technieken optimaal mogelijk te maken.

4. Kwaliteit internationaal vergelijkende indicatoren

Diverse internationale instellingen publiceren landen vergelijkende indicatoren over de rechtspraak, met name over aspecten van onafhankelijkheid, kwaliteit en de doorlooptijd van zaken. Dit gebeurt in het kader van de Rule of Law index in het World Justice Project (WJP), 'doing business' van de Wereldbank, het World Economic Forum, de Eurobarometer van de EU, CEPEJ en het Justice Scoreboard (Raad van Europa). De Rechtspraak verwijst soms ook naar deze kengetallen. Kritiek op de methodische onderbouwing van de gegevens in het WJP is aanleiding om de indicatoren op dit gebied en de methodische onderbouwing daarvan, in een klein intern uit te voeren onderzoek, nader tegen het licht te houden.

5. De onafhankelijkheid van de rechter en achtergronden daarvan in internationaal perspectief

De ENCJ heeft informatie vergaard over institutionele regelingen die raken aan de rechterlijke onafhankelijkheid in de aangesloten landen. Daarnaast heeft de ENCJ enquêtes gehouden onder professionele en leken-rechters over de perceptie van hun onafhankelijkheid en de achterliggende processen, zoals hun ervaren van oneigenlijke druk of het signaleren van onterechte benoemingen. De resultaten van deze enquêtes, gepubliceerd in ENCJ-rapporten zullen intern in een klein onderzoek nader worden geanalyseerd. Daarbij komen vragen aan de orde als: in hoeverre spoort de rechterlijke perceptie van onafhankelijkheid met die van anderen in de samenleving?; welke van de achterliggende processen hebben het meeste invloed op de gepercipieerde onafhankelijkheid?; en welke institutionele regelingen zijn het meest van belang voor de rechterlijke onafhankelijkheid? De onderzoeksresultaten vinden hun neerslag in een working paper en enkele artikelen.

6. Toekenning en onderbouwing hoogte smartengeld

Vanuit de Rechtspraak en vanuit de buitenwereld, met name Slachtofferhulp Nederland, is aandacht gevraagd voor de hoogte van het door de straf- of civiele rechter toegekende smartengeld en dan met name de variëteit in de toegekende bedragen. Slachtofferhulp Nederland spreekt zelfs van willekeur en wenst dat rechters de toegekende bedragen gaan onderbouwen. Het onderzoek naar smartengeld zal allereerst de vraag beantwoorden of er daadwerkelijk sprake is van wisselende schadetoekenningen, zo ja in welke mate en wat hiervoor verklaringen zijn. Als er inderdaad sprake is van ongewenste variëteit in schadetoekenningen, zal in het onderzoek worden verkend op welke wijze deze verminderd kan worden en welke rol de motivering van het toegekende smartengeld daarbij kan spelen.

Thema c: economische betekenis en financiële aspecten van rechtspraak

7. Kwaliteit van en tijd voor handelszaken

De professionele standaarden worden geleidelijk aan op de werkvloer bij de Rechtspraak ingevoerd, ook op het gebied van handelszaken in eerste aanleg. De vraag rijst daarbij wat de benodigde inzet van middelen is om bij de behandeling van rechtszaken aan de professionele standaarden te kunnen voldoen. Het hier voorgestelde onderzoek, dat voortvloeit uit een verzoek van de Coördinatiegroep Werklastmeting handelszaken, is bedoeld om deze vraag te beantwoorden. Dit onder voorwaarde dat de als professionele standaarden geformuleerde normen voldoende concreet zijn of kunnen worden gemaakt.

Meer inzicht in de voor de behandeling van diverse typen zaken benodigde tijd van rechters en juridische ondersteuning kan ook bijdragen aan een discussie over de financiering. Beter inzicht in de noodzakelijke inzet van middelen voor specifieke typen zaken kan ook behulpzaam zijn bij de evaluatie van sommige MER-experimenten (zie onder 1), voor een vergelijking van de benodigde middelen bij nieuwe versus bestaande behandelwijzen van zaken.

8. Economische effecten van rechtspraak

Het bureau van de Raad voor de rechtspraak werkt samen met de Universiteit Utrecht om meer te weten te komen over de economische effecten van rechtspraak. Daarbij gaat de aandacht naar de wisselwerking tussen economische ontwikkelingen en het procederen van partijen. Het project betreft zowel onderzoek naar bedrijven en hun procedures bij de rechter (w.o. faillissementen) als natuurlijke personen, met name bij insolventiezaken. Daarbij zal onderzocht worden welk type bedrijven en personen, onder welke omstandigheden, met de rechter in aanraking komen en hoe de wisselwerking is tussen economische of inkomensontwikkeling van bedrijven/personen en rechterlijke beslissingen.

Het in het kader van het onderzoeksprogramma van de Rechtspraak te financieren deel van een promotieonderzoek zal betrekking hebben op het gedrag van bedrijven in zaken met financieel belang boven 25.000 euro. Het aantal van deze zaken dat voor de rechter komt, is sterk gedaald. De vraag is welke rol maatschappelijke ontwikkelingen en de juridische infrastructuur daarin hebben gespeeld.

Het onderwerp van dit onderzoek is een modelmatige en zoveel mogelijk empirisch in te vullen benadering van de individuele afweging die bedrijven maken om voor genoemde zaken al dan niet naar de rechter te gaan, de rol die de juridische infrastructuur daarbij speelt en de gevolgen voor de maatschappelijke (economische) baten en kosten van de juridische infrastructuur op dit gebied. De modellen en concepten die eerder in

publicaties in opdracht van de Raad of door medewerkers van de Raad op dit gebied zijn ontwikkeld, kunnen hierbij als basis dienen.

9. Vermijdbare bestuurszaken?

In hoeverre dragen diverse (typen) bestuursorganen bij aan beroepsprocedures bij de bestuursrechter en in hoeverre zijn er indicaties dat het bij verandering van het gedrag van **bestuursorganen 'vermijdbare' procedures betreft?**

Het gaat in eerste instantie om statistisch onderzoek, gericht op een analyse van het aantal en de uitkomst van de beroepsprocedures die tegen diverse (typen) bestuursorganen worden gevoerd. Inzicht daarin ontbreekt op dit moment. De mate waarin de rechter het bestuursorgaan in het ongelijk stelt, kan een indicatie geven in hoeverre het bestuursorgaan via zijn wijze van besluiten en de behandeling van **bezwaarschriften procedures bij de rechter 'uitlokt' dan** wel juist weet te vermijden.

Het voorgestelde onderzoek zal zich verder richten op een vergelijkende analyse van individuele gemeenten op dit gebied. Daarbij is immers sprake van ca. 400, qua takenpakket goed vergelijkbare eenheden. Verschillen in het aantal beroepen tegen gemeentelijke besluiten, geschaald voor omvang van de bevolking of bedrijvigheid, en de mate waarin de rechter de gemeente in het ongelijk stelt, geven hier indicaties in welke mate gemeenten via hun wijze van besluiten en omgang met de burger erin slagen **'vermijdbare' procedures te voorkomen.**

Integrale gegevens van wat er aan besluitvorming of bezwaarschriftprocedures gebeurt **in het 'voorportaal van de bestuursrechter' ontbreken. Wanneer in bovenstaande analyse** de verschillen tussen gemeenten groot blijken, kan een vervolgonderzoek inzicht in de wijze van besluitvorming en behandeling van bezwaarschriften in enkele gemeenten met **relatief veel en relatief weinig 'vermijdbare procedures' geven.**

10. Maatschappelijke ontwikkelingen en het beroep op de rechter: prognose-modellen (actualisering uitgevoerd; evaluatie lopend)

In het kader van het Besluit Financiering Rechtspraak werkt het Bureau van de Raad met het WODC samen aan de prognose-modellen van de instroom van zaken. Jaarlijks vindt een actualisering van deze modellen plaats en worden daarmee prognoses van de instroom van zaken opgesteld. Het ministerie van Justitie en Veiligheid, meer specifieke DFEZ/J&V, heeft voorgesteld de prognose-methode die voor de Rechtspraak-begroting worden gebruikt, door een externe instantie, in samenwerking met de opstellers van het model (WODC en de Rvdr) opnieuw tegen het licht te houden. De exacte vorm en wijze van de toekomstige uitvoering van dit onderzoek en daarmee de inzet vanuit de Rechtspraak moet nog worden gezien.

11. Individuele en maatschappelijke kosten en baten van de gang naar de rechter

In 2014 verscheen het Research Memorandum In de schaduw van de rechter. Het in dit rapport ontwikkelde simulatiemodel beschrijft een keten: van het aangaan van maatschappelijke transacties, het daarbij ontstaan van conflicten en de daaruit eventueel

resulterende gang naar de rechter. Dit model is met beschikbare gegevens gevuld en vervolgens als simulatiemodel gebruikt, d.w.z. doorgerekend onder verschillende veronderstellingen, bijvoorbeeld over de hoogte van griffierecht-tarieven. Uitkomsten van simulaties met het model gaven o.a. aan dat de sterke stijging van griffierechten tussen 2010 en 2012 een belangrijke rol heeft gespeeld bij de daling van het aantal handelszaken bij de rechter. Dit resultaat werd later via econometrische analyses bevestigd (zie het Research Memorandum Evaluatie Wgbz).

Eind 2018 verscheen het door het Rotterdam Institute for Law and economics in opdracht van de Raad geschreven rapport: **'Estimating the costs and benefits of the Judiciary: a theoretical approach'**. Dit rapport geeft een aantal theoretische en conceptuele handvatten om de baten van rechtspraak te definiëren. Vervolgonderzoek moet leiden tot het combineren van deze theoretische inzichten met de empirische toepasbaarheid van het eerder gepubliceerde model. Het zo ontwikkelde model moet o.a. aanwijzingen kunnen leveren welke hoogte van griffierechten, van gesubsidieerde rechtsbijstand en inrichting van de proceskostenveroordeling leidt tot een optimum van maatschappelijke kosten en baten van de rechtspraak.

Voor de verdere ontwikkeling van het model zullen de mogelijkheden tot samenwerking met de rechtseconomische afdeling van een universiteit worden verkend. Ook het onder 9 genoemde promotieonderzoek kan aan de ontwikkeling van het model een bijdrage leveren.

12. Inzet in zaken

Er zijn in de afgelopen jaren toenemende signalen dat overbelasting bij de Rechtspraak optreedt en – in lijn hiermee – volgens de tijdschrijfonderzoeken een toename van de mate waarin sprake is van overwerk. Daarnaast zien we een sterke stijging van de inzet van personeel per (gewogen) zaak, namelijk met 17% tussen 2012 en 2017. Er zijn in dit opzicht duidelijke verschillen tussen rechtsgebieden: naarmate het aantal zaken sterker afneemt, is sprake van een sterkere toename van de kostprijs per zaak. De door BCG gemeten toename van zaakzwaarte lijkt een (klein) deel van de verklaring te bieden. Bij bestuurszaken in eerste aanleg en belastingzaken in hoger beroep is sprake van een gestage daling van kostprijzen. Hoe zijn de verschillende ontwikkelingen met elkaar te rijmen en welke lessen zijn daaruit te trekken?

In eerste instantie zal binnen het Bureau van de Raad in een kortlopend onderzoek een notitie worden opgesteld, waarin naast de ontwikkelingen in de kostprijzen en personeelsinzet per zaak ook de totale invloed van de zaakzwaarte-ontwikkeling (al dan niet gefinancierd) volgens de BCG-metingen in beeld komt. Tevens zal gekeken worden naar de ontwikkelingen per individueel gerecht.

Vervolgens zal, in overleg met de Raad en de gerechten, worden bekeken welke vragen de notitie oproept en in hoeverre deze via onderzoek naar achterliggende processen bij een aantal gerechten te beantwoorden zijn.

Thema d: bestuur en cultuur

13. Reflectie kwaliteitszorg Rechtspraak 2020

De Rechtspraak heeft een kwaliteitszorgsysteem, gebaseerd op het INK-model. Binnen dit model wordt door de Rechtspraak gebruik gemaakt van drie samenhangende landelijke kwaliteitsmeetinstrumenten / onderzoeken. De meetinstrumenten hebben als doel om periodiek te kijken hoe het staat met de (zorg voor) kwaliteit van de rechtspraak. Het gaat hierbij om een Visitatie, een landelijk klantwaarderingsonderzoek (KWO) en een landelijk medewerkerswaarderingsonderzoek (MWO). Uitgangspunten, doel en focus van de instrumenten vragen om een reflectie in relatie tot het gehele kwaliteitszorgsysteem. Centraal in de reflectie staat de vraag of de instrumenten worden ingezet volgens de Plan-Do-Check-Act-cyclus (PDCA-cyclus) en daarmee inzicht te geven in de verbinding tussen beleidsvoornemens en de uitvoering daarvan.

Algemeen (niet thema-gebonden)

14. Statistische informatievoorziening

Statistische informatievoorziening over de Rechtspraak en de omgeving van de Rechtspraak (zoals de strafrechtshetketen), kan van groot belang zijn, zowel voor de interne bedrijfsvoering als voor onderzoek en goede beleidsvoorbereiding.

Er zijn twee nieuwe gegevens-platforms in ontwikkeling, op gebied van de strafrechtshetketen en van civiel- en bestuursrecht. Tevens is een samenwerkingsverband binnen de strafrechtshetketen in ontwikkeling (Data Alliantie Strafrechtshetketen) om integrale geaggregeerde ontsluiting van gegevens – op termijn – te realiseren en analyses **'door de keten heen'** mogelijk te maken.

In het kader van het OOK-programma is een beperkte bijdrage aan deze initiatieven voorzien. Vanuit de visie dat de informatievoorziening via genoemde platforms kan **worden geleverd, zullen we onze medewerking aan publicaties als 'Criminaliteit en rechtshandhaving' en 'Geschilbeslechting civiel en bestuur', in overleg met het WODC, heroverwegen.**

Kennisdeling

Uiteraard is het van belang dat de resultaten van onderzoek worden uitgedragen binnen de Rechtspraak en gedeeld met wetenschap en samenleving. Een belangrijk medium dat daartoe wordt ingezet zijn de Research Memoranda, die voorzien in integrale publicatie van de onderzoeksrapportages. Via het tijdschrift Rechtstreeks worden op een toegankelijke wijze wetenschappelijke inzichten ontsloten die relevant zijn voor het functioneren van de rechtspraak.

Elk jaar komen er veel onderzoeksvoorstellen van externe instituten en promovendi binnen bij de Raad die voor de uitvoering van hun onderzoek toegang wensen tot de Rechtspraak. Het bureau toetst deze voorstellen kritisch op methodologische kwaliteit, relevantie voor de rechtspraak en samenleving, en de tijdsbelasting voor de Rechtspraak. Naast deze toets moet ook het desbetreffende Landelijke Overleg Vakinhoud (LOV) akkoord zijn met medewerking. Deze externe onderzoeken leveren voor de Rechtspraak interessante en belangwekkende inzichten op. De terugkoppeling van deze inzichten aan het veld zal worden geïntensiveerd. Te denken valt aan presentaties over uitkomsten van onderzoek aan het LOV, en het organiseren van themabijeenkomsten over **belangwekkende onderzoeksthema's.**